

СТАНОВИЩЕ

от проф. дфн Мирослав Дачев

за дисертационния труд на Христиан Вачков на тема

Самопредставянето онлайн в сферата на изобразителното изкуство

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

в професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата“,

докторска програма „Културология“

(Антропология на дигиталните комуникации)

Дигитална революция, изкуствен интелект, виртуална реалност – в този контекст на днешния ден подобни дисертационни трудове и техните послания за съдбата на изкуството звучат очаквано и закономерно. Те могат само – през оптиката на изкуството – да ни дадат един възможен ключ за разбиране на така или иначе започналите вече глобални промени, с които все повече ще се съобразяваме и задължително трябва да познаваме.

*

Христиан Вачков сякаш през цялото си университетско обучение е подготвял темата на докторантурата: бакалавърската му теза е върху Facebook, магистратурата в СЕУ отново акцентира върху социалните мрежи. Така редовната докторантура в СУ „Св. Климент Охридски“ в периода 2013-17 г. се явява естествено продължение, което среща online средата с проблемите на изкуството. От началото на календарната 2018 г. докторантът работи като анализатор в Sitel Group, където – както сочи в своето CV – разработва методи за “social media monitoring и мрежови анализи”. Отбелязвам всичко това, не само защото съществува жанрово изискване при писането на рецензии (становища) да се кажат и **няколко предварителни думи за докторанта и докторантурата**, а защото следите от този натрупан опит личи вътре в дисертационния труд. Нищо в неговото структуриране, неговия обем, или неговото представяне в автореферата (включително отбелязването на приносите) не се отклонява от общоприетата норма за дисертационен труд за докторска степен. Същите думи, видно от приложените документи, могат да се кажат и за протичането на самата процедура по защитата: завършеният в срок и обсъден след това текст е насочен за защита, а с решение на научно жури е насрочена и дата за защитата: 30 април 2018 г. Самият дисертационен труд е разделен на шест части: въведение, пет глави и заключение;

главите са определени от техния автор като „една уводна и четири теоретично-емпирични“, като някои от техните названия носят и нескрит реторичен заряд („Изкуството в ръцете на тълпите – Kickstarter“; „Завръщането на патронажа – Patreon“; „Убиецът на галерията – Instagram“). Дисертацията включва цветни изображения с отношение към разглежданите в нея теми; приложен е индекс на основните термини и е посочена богата библиография от 130 заглавия, огромният процент от които на англ. език. И нещо, на което не отдавам голямо значение, но малко обърква: в автореферата е посочено, че дисертационният труд е с обем от 212 стандартни страници /1800 знака на страница/, докато в достигания до мен pdf формат той е 250 с., като очевидно е в друг формат с по-малко знаци на страница.

След тези задължителни за отбелязване неща мога да се насоча към **същността на самия дисертационен труд** и да споделя най-напред приятното си впечатление от него. Наситен с информация от различно естество, от статистика до анализационни наблюдения, но написан така, че се чете леко и на един напълно достъпен език, трудът има ясно заявена цел, която следва и която струва ми се – като позиция относно днешния статут на изкуството и неговата съдба – представя ясно като резултат в края на изследването. За целта читателят е преведен през един лабиринт тип ризома, в който, вместо нишка на Ариадна, може да проследи как хиляди последователи на даден автор (творба) с различен статут разплитат кълба от *хаштагове*. Така накратко фигуративно може да се опише читателското преживяване из текста на дисертационния труд. Но това не се прави с цел да се поддържа флогистона на изкуството жив, а поражда нови, много различни от утвърдените досега, идеи за „живот“ и „идеал“ в изкуството: идеалът за „новия артист-куратор-галерист-мениджър-на-себе-си“, както и едно „немислимо за света на изкуството анархично смесване на високо и ниско, на кич и класика, и най-вече – на изкуство и не-изкуство.“ Композиционната рамка на работата – случаят „Salvator Mundi“ – оглежда сякаш през фишай обектив съдбата на изкуството (съдбата на галерията, почеркът на остойностеното през вековете, блясъкът на новородените в лиминални интернет пространства карти-завоевания, промяната на статуквото), като оставя у читателя един особен привкус, в зависимост от неговата нагласа към предизвикателствата на интернет и социалните мрежи. Те изглеждаха едни, когато преди петнайсет години се появи сборникът „Четенето в епохата на медии, компютри и интернет“, съвсем различни са сега, при появата на дисертационния труд на Христиан Вачков (дори само в рамките на процедурата, покрай Facebook и „Кеймбридж Аналитика“, може да се говори за нова ера на предстоящи промени). Две

ключови думи от заглавието на дисертационния труд – „онлайн“ и „самопредставяне“ – пренареждат представите за изобразително изкуство. Първата смело броди из територията на Мрежата, втората се закотвя в една от най-емблематичните карти на тази територия: Instagram. Основанията за това авторът намира в следното: за краткото си съществуване Instagram се е превърнал в мощен фактор в изкуството, който никой не може да си позволи да пренебрегне; възможностите на платформата за самопредставяне са многообразни, а интеграцията ѝ с платформите за директни продажби е изключително ефективна. Като платформа за самопредставяне Instagram е и фундаментално различен (от традиционните за света на изкуството методи) инструмент за откриване на таланти; феномен, чието съществуване засяга „всички агенти в света на изобразителното изкуство“ – музеи, галерии, артисти, критици и потребители.

Намирам **целта на дисертационния труд** за добре формулирана, премерена: той няма за цел „даzakлеймява Интернет пространството в отчаян опит за опазване на културно статукво или да провъзгласява тържествено „смъртта на галериите“, позовавайки се на няколко блестящи пробиви на млади артисти, а да представи една „възможно най-богата, нюансирана и ценностно неутрална представа за разглежданите феномени, която не се стреми да затвори обектите на изследване в една завършена и изчерпателна парадигма, а напротив – да предложи основа за бъдещи изследвания, за бъдещо стесняване и прецизиране на изследователските въпроси.“ Също толкова добре е преценен и *рискът пред работата*, който идва от липсата на времева дистанция. Авторът ориентира **основния принос на дисертационния труд** към социологията на изкуството, но в тълкуванията му откривам интердисциплинарност, а и страници, пряко сочещи историята и теорията на изкуството или проблеми на интерпретацията. Това, което прави в своя текст, е срез на една моментна ситуация, чиито реални измерения и последствия могат да бъдат оценени след време. Но тази моментна ситуация е динамична: в рамките на няколко години новите платформи – онлайн галериите и пазарите, аукционите и краудфъндинг платформите се трансформират от маргинален за света на изкуството във все по-интегрален за дистрибуцията на произведения сектор. Можем само да си представим докъде би стигнала тази динамика десетина години по-късно, тъй като авторът е оставил вратата на изследването отворена.

В дисертационния труд са дадени прекрасни примери с различните онлайн платформи и варианти за презентиране на изкуството, направени са съпоставки от една страна между самите тях, а от друга – с традиционните начини на представяне (галериите). Впечатляват страниците, които водят от идеята за краудфъндинг

(Kickstarter и Patreon) до първата онлайн платформа, спрягана за „убиец на галериите” (Instagram); нейният задълбочен прочит на свой ред убеждава, че светът на изкуството се отваря все повече към по-широкия свят на социалния живот. Статистическите данни на HISCOX върху развитието на пазара на изкуството са обработени аналитично и въз основа на тях са направени работещи хипотези. Ако си от страната на търсещия финансова помощ потребител, работата дава много добра ориентация към коя платформа да се насочиш и какви рискове крие начинанието. Ако си творец, който търси популярност и слава, но и независимост от галерийната система, като се самопредставя – също. Анализът, който дисертационният труд прави, бих определил като истински *SWOT-анализ*: той реално отчита силни и слаби страни, заплахи и възможности на online пазара на изкуството; дава перспективи, не се бои и от смели прогнози. Работата е наситена с примери и анализационни наблюдения (Шапкът, АйУейУей, Лонгшор, Марк Зий...), вглеждане в дихотомии (изборът на тълпите – изборът на експертите; пробиващи артисти – влиятелни институции...), интердисциплинарни забежки (Kickstarter, изобразителното изкуство, театърът). Като изключим някои правописни и печатни грешки, пръснати из текста, трудът е написан много грамотно и четивно и по-важното – звучи концептуално; издържан е цялостно. Важни парадигми на научното мислене в областите на културологията, антропологията и социологията са вплетени по добър начин в методологията на текста и отделни протичащи в него интерпретации. Всичко това за мен означава освен лична дарба и овладяно в необходимата степен професионално умение, така също и добър синхрон с научния ръководител.

В заключение ще кажа, че с оглед на всичко казано мнението ми за работата е изцяло положително. Като човек, който през последните петнадесет години познава лично различни страни на връзката на фотографията с публиката – и чрез галерията, и чрез печатния албум, и онлайн, разбирам и оценявам високо направеното от докторанта проучване. Убедено смятам, че за представения дисертационен труд Христиан Вачков **напълно заслужава да му бъде присъдена научната и образователна степен „доктор”**.

22 март 2018 г.

проф. М. Дачев